

Logopediste Inez Alderse Baes over de voorschotbenadering bij risicokleuters

Met een buffertje naar groep 3

Sommige kinderen van groep 2 lopen het risico in de volgende groep problemen te krijgen met lezen en spellen. Met de zogeheten voorschotbenadering kan een logopedist(e) de risico's verminderen en het kind een veilige start geven in groep 3. Logopediste en dyslexiebehandelaar Inez Alderse Baes uit Bussum: "Zo'n kind krijgt meer zelfvertrouwen en heeft een grotere kans van slagen".

Dat de voorschotbenadering werkt, werd al duidelijk na onderzoek in 2003. 'Het zo vroeg mogelijk vaststellen van eventuele problemen op het gebied van beginnende geletterdheid is belangrijk. Dit omdat uit onderzoek is gebleken dat vroege interventies het meest effectief zijn. De hersenen zijn dan namelijk nog het meest plastisch' (Shaywitz, et al.). Belangrijk voor hoe het kind taal gaat ervaren is ook hoe de omgeving omgaat met taal. Lezen ouders boeken, wordt er voorgelezen?

Een logopediste kijkt naar stem-, spraak-, taal- en gehoorstoornissen. Alderse Baes: "Bij een kind met een spraaktaal-ontwikkelingsprobleem onderzoek je of er een disharmonisch profiel is in zijn ontwikkeling". Het gaat daarbij om de fonologische ontwikkeling (klankniveau), de semantiek (woordenschat) en het grammaticale niveau (zinsbouw en vervoegingen)". Bij de voorschotbenadering wordt al in groep 2 gekeken naar kinderen die 'mogelijk niet goed gaan meekomen in het leesonderwijs van groep 3'. "Dan wordt gekeken naar de fonologische ontwikkeling. Er zijn tussendoelen in groep 1 en 2. In groep 1 moet het kind bijvoorbeeld kunnen rijmen. Denk aan 'Meneertje, Koekepeertje' of het gegeven dat kinderen ontdekken dat 'poep' op 'stoep' rijmt."

Risicokleuters

Een woord is opgebouwd uit fonemen, ofwel klanken. "Als je een klein stukje van

het woord 'stoep' verandert, wordt het 'poep'. Dan is het opeens een ander woord. Het is een teken van rijping van het brein als kinderen dat ontdekken. Het rijmen is een deel van de taalontwikkeling." Bij zogeheten risicokleuters (kleuters die mogelijk problemen krijgen bij lezen en spellen en misschien dyslectisch zijn) kun je dan de voorspellers daarvan al zien. Er zijn meetinstrumenten waarmee dat in groep 2 kan worden onderzocht. Alderse Baes licht toe: "Eerst doe je de klankanalyse. Je kijkt of het kind al een bepaalde klank in een woord kan analyseren, bijvoorbeeld 'boek'. Dan vraag je: 'Wat is de eerste klank?', ofwel de eerste letter van het woord".

'Denk aan het gegeven dat kinderen ontdekken dat 'poep' op 'stoep' rijmt'

"Of je noemt twee woordjes, bijvoorbeeld 'wiel' en 'bad'. Dan vraag je welke van de twee woorden met een 'w' begint. En bij langere woorden, zoals olifant, vraag je of het kind het woord in stukjes kan delen, ofwel in lettergrepen kan delen." Ook wordt gekeken naar de synthese, ofwel het 'plakken' van woorden. Een voorbeeld daarvan is dat het kind de woorden 'pop', 'sok', 'kop' en 'zon' te horen

krijgt. Vervolgens noemt de logopediste de letters k, o en p achter elkaar en vraagt welk woord ze in stukjes heeft gehakt. Verder neemt de logopediste de letterkennis onder de loep. Het gaat erom te bekijken of kleuters al een paar spraakklanken kunnen koppelen aan hoe de letter eruit ziet. "Dan zeg je bijvoorbeeld



de letter k, en vraag je of het kind weet hoe die letter eruit ziet. Een kleuter kan zo'n letter herkennen omdat het bijvoorbeeld de eerste letter is van de naam van zijn zusje. Omgekeerd kijk je naar de letter, en zoekt er de goede spraakklank bij. Dat is de klank-tekenkoppeling." Als kinderen op deze taken – klankanalyse, synthese en letterkennis – slecht scoren, zouden ze moeilijkheden kunnen krijgen in groep 3." Er zijn ook andere voorspellers om te bezien of een kind een risicokleuter is. Ten eerste is het de vraag of een kind al een spraak-taalstoornis heeft, of hij al bij logopedie zit. Maar ook moeite met automatiseren, bijvoorbeeld het vlot

kunnen benoemen van kleuren, kan een aanwijzing zijn. Een andere voorspeller is het gegeven dat een van de ouders dyslectisch is. Volgens Alderse Baes is het wetenschappelijk aangetoond dat dyslexie erfelijk is: 45 procent van de kinderen heeft ook die beperking of gaan problemen ervaren met lees- en spellingsonderwijs. In Nederland is 3 procent van de kinderen dyslectisch. Het gaat er dus om of de voorwaarden voor het lezen zich voldoende ontwikkelen. "Dyslexie komt voort uit fonologische verwerkingsproblemen, ofwel problemen in het omgaan met klanken. Dat is een neurologische afwijking. Met de voor-

schotbenadering kun je dat niet wegne-
men, maar je kunt wél helpen met de
klankontwikkeling. Dyslexie kun je niet
voorkomen, maar je kunt wel de uitings-
vorm verkleinen. Dat betekent dat een
kind het plezier in het lezen ervaart en
minder leesproblemen heeft, waardoor
het makkelijker meekomt in groep 3.
Anders komt het in een cirkel van falen
terecht, en streeft iedereen hem voorbij."

Stimuleren

Bij de voorschotbenadering wordt de fonologische ontwikkeling spelenderwijs gestimuleerd. Daarin zijn drie fases te



Logopediste Inez Alderse Baes aan het werk. "De voorschotbenadering kan bij risicokleuters een stevige basis leggen voor het leren lezen en spellen en zo het leed dat lees- en spellingsproblemen met zich kan meebrengen bij het kind en de ouders verkleinen."



onderscheiden. De eerste is de identificatie van klanken. Alderse Baes geeft een voorbeeld: "Dan zeg ik tegen het kind: 'Hoor jij 'zzz' als ik zeg 'zon'?' Vervolgens laat ik een plaatje van een mug zien – dat staat symbool voor het zoemgeluid 'zzz'. Dan zeg ik: 'Hoor jij 'mmm' in het woord 'man'?' Dan laat je een plaatje van een meisje zien dat smult. Die zegt immers ook 'mmm'. Dan vraag ik of het kind zelf een woordje kan bedenken dat begint met een 'm'. Dat is dan bijvoorbeeld 'mama'. Het kind kan ook zelf een letter kiezen."

De tweede fase is de manipulatie van klanken, ofwel het spelen met klanken. "Neem het woord 'boom'. Als ik de b niet uitspreek, wat hou je dan over? Zo moet een kind het idee krijgen van woordstructuur." Tijdens de laatste fase oefent het kind de letter met de klank samen, echt de koppeling van de klank aan de letter."

Alderse Baes benadrukt dat de ouders een belangrijke rol spelen in de voorschotbenadering. Als vader of moeder dyslectisch is, heeft hij of zij vaak geen zin om voor te lezen. Met de ouders oefent Alderse Baes dan hoe zij toch met hun kind kunnen lezen. Ze zegt: "Dat is

Ouders spelen een belangrijke rol in de voorschotbenadering

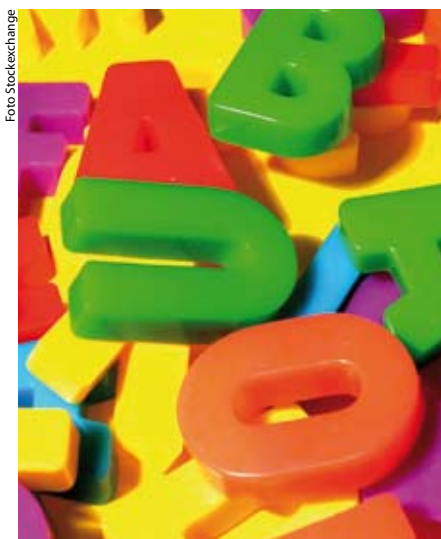
belangrijk voor de woordenschat, het taalbegrip en de fantasie van het kind. Als lezen namelijk geen rol speelt en je hebt al te maken met een risicokleuter, is het extra jammer dat er niet wordt voorgelezen. Ik leer dan de ouders hoe je een kind kunt voorlezen en dat het leuk is om met je kind ook overdag te lezen. Je kunt ook praten over de inhoud van het boek, en het kind zo stimuleren erover na te denken."

Als de ouder zelf dyslectisch is, heeft hij daar vaak geen zin in, weet de logopediste. Zij vindt het daarom leuk om ouders het vertrouwen te geven dat ze het goed doen. "Een ouder mag best zijn eigen verhaal maken van het boek. Hij hoeft niet letterlijk te lezen wat er staat. En als hij

fouten maakt in het lezen, maakt dat echt niet uit. Het gaat erom dat samen lezen belangrijk is. Lezen kan zoveel meer betekenen dan 'het verhaaltje voor het slapen gaan'. Bij interactief voorlezen praat je samen over de gebeurtenissen in het verhaal, en stimuleer je het kind tot meedenken, meepraten en fantaseren. Ouders komen ook altijd mee naar de behandeling. Een logopediste kan dan een rolmodel zijn voor de ouders. Als ik bijvoorbeeld een stukje over een poes lees, zeg ik 'p', 'oe', 's', en dan vraag ik: 'Wat zeg ik nou?' Dan zegt zo'n kind 'poes'. Dan luistert en plakt hij dus. Dan laat je ouders een stukje lezen. Ze vinden het leuk als ik tips geef en ervaren dat lezen met je kind nog iets anders is dan je kind voorlezen." Alderse Baes heeft gemerkt dat dyslectische ouders vaak gemotiveerd zijn om hun kind te helpen. "Ze redeneren dat als zij vroeger een betere kans hadden gehad, ze nu een ander beroep hadden gehad. Ik wijs ze altijd op de vele boekjes die overal voorhanden zijn: bij de bibliotheek, de HEMA, overal. Er zijn veel klank- en letterspelletjes te koop, waarbij het kind echt spelenderwijs de klank- en letterkoppelingen leert."

Zelfvertrouwen

Het doel van de voorschotbenadering is dat het kind 'met een buffertje naar groep 3 gaat', zoals Inez Alderse Baes het uitdrukt: "Ze hebben dan een steviger basis. Het kan nog best zijn dat ze moeilijkheden hebben met lezen en spellen, maar een kind heeft meer zelfvertrouwen en heeft een grotere kans van slagen".



Het is niet gezegd dat een risicokleuter groep 2 beter een jaar kan overdoen. "Een kind waarbij de sociaal-emotionele ontwikkeling in groep 2 al goed is, maar bij wie de beginnende geletterdheid zwak is – dus een risicokleuter – moet je niet laten zitten in groep 2. Dan stel je het moment dat een kind met lezen en spellen in aanraking komt alleen maar uit. Maar ondertussen gaat de rijping van de hersenen wel door. Als je zo'n kind geen input geeft, mist hij kansen om te leren." Het is beter als zo'n kind naar groep 3 gaat, stelt Alderse Baes.

Het is niet gezegd dat een risicokleuter groep 2 beter een jaar kan overdoen

De afgelopen tien jaar is steeds duidelijker het besef gegroeid dat problemen met lezen en spellen een fonologische verwerkingsstoornis is. "Je moet kinderen die problemen hebben positief stimuleren en de hersenen trainen om die vaardigheden te ontwikkelen. Ik krijg kinderen uit groep 6 die lange en korte klanken niet kunnen onderscheiden. Ze onderscheiden op klankniveau niet het verschil tussen 'botten' en 'boten'. Dan denk ik: had hij dat als kleuter maar spelenderwijs geleerd. De voorschotbenadering kan bij risicokleuters een stevige basis leggen voor het leren lezen en spellen en zo het leed dat lees- en spellingsproblemen met zich kan meebrengen bij het kind en de ouders verkleinen." ■